

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ruд.е.н., доцент, в.о. ректора
Вищого навчального закладу
«Міжнародний технологічний
університет «Миколаївська
політехніка»

УДК 657

ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕЯКИХ
ПРОБЛЕМ Й ФОРМУВАННЯ
НАПРЯМКІВ РОЗВИТКУ
ФОРМАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ І
МЕТОДОЛОГІЇ ПІДСИСТЕМИ
ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНОГО
ТА АНАЛІТИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯRESEARCH OF SOME
PROBLEMS AND
DEVELOPMENT DIRECTIONS'
FORMATION OF FORMAL
THEORY AND METHODOLOGY
OF ACCOUNTING AND
ANALYTICAL GUARANTEE

ПОТИШНЯК

Олена Миколаївна

д.е.н., доцент, професор кафедри,
Харківський національний технічний
університет сільськогосподарства
ім. Петра Василенка

У роботі досліджені проблеми і сформовані напрямки розвитку формальної теорії й методології обліку. Доведено, розробка єдиної моделі обліку повинна ґрунтуватися на таких принципово важливих відправних положеннях: у логічній виводимості одних показників обліку із інших; у ліквідності обліку, яка складається у можливості оперативної видачі вихідної обліково-аналітичної інформації на вимогу у режимі діалогу у довільному угрупованні до будь-якого моменту часу; у максимальному поєднанні значущості фінансового, податкового, управлінського та інших видів обліку; у активності обліку, яка полягає у можливості такої її зміни, яка б обходилася дешево, здійснювалася швидко і не вимагала істотних трудових витрат; у єдиному підході до операторного розвитку.

* * *

Изучены проблемы и выработаны направления развития формальной теории, методологии учёта. Доказано, разработка единой модели учёта должна основываться на таких принципиально важных положениях: в логической выводимости одних показателей учёта из других; в ликвидности учёта, которая состоит в возможности оперативной выдачи исходной учётной информации по требованию в режиме диалога в произвольной группировке в любой момент времени; в максимальном сочетании значимости видов учёта; в активности учёта, которая заключается в возможности такого её изменения, которая обходилась бы дешево, осуществлялась быстро и не требовала существенных трудовых затрат; в комплексном подходе к функциональному развитию.

* * *

It is proved that the acceleration of scientific and technological progress and the improvement of the mechanism, methods of management – these are two major levers of lifting to the new stage of the entire economic construction of the country. In the conditions of modern scientific and technological revolution, accounting becomes of special importance. It becomes one of the important components of effective management mechanisms – a means of control and management. The decisions of the president and the government contain requirements for improving accounting and control over the coming years. But despite growing attention to improving the processes of accounting and computing, the organization, accounting, continues to be too laborious. It is argued that in recent years a number of works have been published, where the ways of accounting development are considered. The experience gained in our country and abroad in the field of development and improvement of individual areas of accounting work, allows us to conclude that the necessary systematic in-depth research in the field of theoretical-methodological and organizational accounting principles from the formal-structural point of view. This is dictated not only by the needs of functional development, but also the possibility of further improvement of the science of accounting. Of course, the literature rightly pointed out the absence of serious developments in the theory of accounting and pointed to the need to develop this theory with the use of advanced methods of the technological process. Logically, in the work the problems and formed directions of the development of formal theory and accounting methodology are developed. It is substantiated that the development of a single accounting model should be based on such fundamentally important starting positions: in the logical deductibility of some accounting metrics from others; in the liquidity of accounting, which consists in the possibility of prompt issuance of output accounting and analytical information on demand in the dialogue mode in an arbitrary group at any time; in the maximum combination of the significance of financial, tax, management and other types of accounting; in the activity of accounting, which consists in the possibility of such a change, which would cost cheaply, was carried out quickly and did not require significant labour costs; in a single approach to functional development etc.

Ключові слова: бухгалтерський облік, дослідження, методологія, напрямки, підсистема, проблема, розвиток, теорія, формальна, формування.

Ключевые слова: бухгалтерский учёт, исследование, методология, направление, проблема, развитие, теория, формальная, формирование и цель.

Keywords: accounting, certain, development, direction, formal, formation, function, methodology, research, subsystem, theory, the problem, the target (goal)

ВСТУП

Прискорення науково-технічного прогресу та удосконалення механізму і методів господарювання – ось два основних важелі підйому на новий щабель усього економічного будівництва країни. В умовах сучасної науково-технічної революції бухгалтерський облік набуває особливого значення. Він стає одним із важливих складових механізмів економічно ефективного господарювання – засобом контролю та управління. У рішеннях президента і уряду містяться вимоги удосконалення бухгалтерського обліку та контролю на майбутні роки. Але, незважаючи на усе зростаючу увагу до удосконалення процесів обліково-обчислювальних робіт, організація й ведення підсистеми бухгалтерського обліку продовжують залишатися занадто трудомісткими тощо.

В останні роки видано ряд робіт, де розглядаються шляхи розвитку бухгалтерського обліку. Досвід, накопичений у нашій країні та за кордоном в області розвитку і удосконалення окремих ділянок обліково-економічної роботи, дозволяє зробити висновок про те, що необхідні систематичні поглиблені наукові дослідження в області теоретико-методологічних та організаційних засад бухгалтерського обліку із формально-структурних позицій. Це диктується не тільки потребами функціонального розвитку, але й можливістю подальшого удосконалення науки про бухгалтерський облік тощо.

У сучасній науково-практичній літературі [1-13] справедливо зазначалася відсутність серйозних розробок із теорії бухгалтерського обліку і вказувалося на необхідність розвивати цю теорію при використанні прогресивних елементів методу технологічного процесу. Це було відзначено й на III-ій Міжнародній науково-практичній конференції із проблем удосконалення обліку, контролю, аудиту, аналізу та оподаткування в сучасних умовах інтеграційних процесів у світовій економіці (м. Ужгород, Україна, 18-19 квітня 2018 р.) [14], а також у рекомендаціях Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, Україна, 23 травня 2018 р.) «Актуальні напрями модернізації бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в Україні» [15], де особливо наголошувалося на необхідності розробки ідеальної форми рахівництва, орієнтованої на застосування у бухгалтерському обліку перспективних досягнень цивілізації.

МЕТА РОБОТИ полягає у дослідженні проблеми й формуванні вузлових напрямків розвитку формальної теорії і методології підсистеми (функції) бухгалтерського обліку.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретичною основою публікації виступає діалектичний метод і основні положення теорії і методології підсистеми бухгалтерського обліку. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення й формулювання висновків); *монографічний* (при вивченні теоретичних думок, методичних конструкт бухгалтерського обліку).

РЕЗУЛЬТАТИ

Поглиблено розглянутими, у сучасних дослідженнях, при цьому повинні бути такі питання: як підходити до формалізації бухгалтерського обліку, чи достатньо формалізувати та функціонально розвинути існуючу підсистему або вона повинна бути змінена; який статус бухгалтерського обліку, його методологія, функції і призначення в умовах функціонального розвитку; яка роль теорії та моделювання у бухгалтерському обліку; які можливості і шляхи математизації та формалізації мови бухгалтерського обліку; як співвідноситься бухгалтерський облік із оперативними і статистичними урахуваннями із точки зору функціонального розвитку трьох видів обліку як єдиного виробничо-господарського обліку; які шляхи аксіоматичного опису бухгалтерського обліку та побудови моделей первинної облікової інформації, системи рахунків і звітності; яка повинна бути машинна електронна цифрова форма тощо. Комплекс усіх цих питань становить цілий напрямок наукових пошуків, що класифікується як напрямок формальної методології підсистеми бухгалтерського обліку. Цей напрямок продовжує залишатися недослідженою областю науки про бухгалтерський облік. Говорячи, наука про бухгалтерський облік, ми маємо на увазі ту складову частину єдиної науки про бухгалтерський облік, яка має безпосереднє відношення до бухгалтерського обліку як до різновиду виробничо-господарського обліку. Акцентуючи увагу на проблемах формальної методології бухгалтерського обліку, разом із тим необхідно розглядати і проблеми змістовної методології, залучаючи для цього формальні (точні) елементи методу дослідження, опису.

Отже, предметом досліджуваних робіт повинен виступати формально-структурний аспект теоретико-методологічних проблем бухгалтерського обліку; методом дослідження – логіко-математичне моделювання; головною метою робіт – формалізований опис бухгалтерського обліку; практичною її спрямованістю – комплексне функціональне розвинення бухгалтерського обліку; перспективною метою – створення основ формалізованої теорії та метатеорії бухгалтерського обліку, тобто подальший розвиток його теорії тощо.

У цій роботі автори намітили лише основні напрямки розвитку формальної методології підсистеми бухгалтерського обліку, не претендуючи при цьому на повноту і завершеність їх розгляду. Відзначимо, що формально-структурний розгляд проблем функції бухгалтерського обліку не означає ігнорування їх економічної суті. Свідоме тимчасове відволікання від економічного змісту, дослідження формально-структурних відносин повинне здійснюватися при постійному поверненні до їх змістовної інтерпретації тощо.

Диференціація змістовного та формального аспектів, відносно незалежне дослідження формальної сторони із подальшою змістовною (економічною) інтерпретацією отриманих результатів, розгляд старих проблем під новим кутом зору, постановка нових питань і дослідження новітніх можливостей можуть виявитися добродіями, щодо виробничо-господарського змісту тощо.

Одне із загальних рішень досліджуваних робіт повинне полягати у доказі можливості та ефективності логіко-математичної формалізації бухгалтерського обліку. Отримана у результаті єдина логіко-математична модель повинна охоплювати моделі первинної облікової інформації, системи рахунків, звітності і загальної аксіоматичної структури бухгалтерського обліку. Концентрування на досягненні генеральної та проміжних цілей пошукових досліджень, без жодного сумніву, надасть можливість отримати вагомі науково-практичні результати у вигляді задекларованих рішень: конструювання моделі шляхом виділення і явного формулювання тих вихідних принципів, які лежать у основі підсистеми бухгалтерського обліку; надання логічної побудови чіткої системи термінів бухгалтерського обліку (у основній її частині), формулювання та доведення деяких лем і теорем; інтерпретація найважливіших властивостей підсистеми бухгалтерського обліку (аналітичність, динамічність, оперативність, контрольні та інші якості) у точних термінах дедуктивної системи. Однак, необхідно пам'ятати, що розглядаючи ці варіанти аксіоматичної структури, які охоплюють лише деяку (основну) частину підсистеми бухгалтерського обліку, ми ні у якому разі не можемо претендувати на закінченість. Швидше їх слід розглядати як варіанти, які підлягають подальшому уточненню, розвитку й поліпшенню, ін.

Будь-який із вказаних варіантів аксіоматичної структури підсистеми (функції) бухгалтерського обліку може бути взятий за основу практичної реалізації на сучасних машинах електронних цифрових; при цьому кожен із них має свої значні переваги, недоліки у порівнянні із багатьма іншими тощо.

ВИСНОВКИ

Розробка єдиної моделі підсистеми бухгалтерського обліку повинна ґрунтуватися на наступних принципово важливих відправних положеннях: у логічній (формальній) виводимості одних показників підсистеми бухгалтерського обліку із інших; у ліквідності підсистеми бухгалтерського обліку, яка складається у можливості оперативної видачі вихідної обліково-економічної і аналітичної інформації (даних) на вимогу у режимі діалогу у довільному угрупованні до будь-якого моменту часу; у максимальному поєднанні значущості бухгалтерського фінансового, податкового, управлінського (внутрішньогосподарського) та інших видів обліку; у активності підсистеми бухгалтерського обліку, яка полягає у можливості такої її зміни, яка б обохидилася дешево, здійснювалася швидко і не вимагала істотних трудових витрат; у комплексному підході до операторного розвитку.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф.Ф. Проблеми науки бухгалтерського обліку: реалії. Житомир, 2005. 324 с.
2. Валуев Б.И. Система хозяйственного учёта в промышленности: вопросы теории и методологии. Одесса, 2012. 216 с.
3. Легенчук С.Ф. Багатоваріантність в бухгалтерському обліку: історико-теоретичні аспекти. Житомир, 2017. 204 с.
4. Петрук О.М. Гармонізація національних систем бух-

галтерського обліку. Житомир, 2005. 420 с.

5. Пушкар М.С. Креативний облік: створення інформації для менеджерів. Тернопіль, 2006. 334 с.
6. Соколов Я.В. Бухгалтерский учёт: от истоков до наших дней. Москва, 1996. 638 с.
7. Хендриксен Э.С., Ван Бреда М.Ф. Теория бухгалтерского учёта: пер. с англ. Москва, 2000. 576 с.
8. Чижевська Л.В. Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку. Житомир, 2007. 528 с.
9. Carmichael D.R., Whittington R., Graham L. Accountants' Handbook, Financial Accounting and General Topics. John Wiley & Sons, 2007. 1056 p.
10. Evans T.G. Accounting theory: contemporary accounting issues. Ohio, 2003. 366 p.
11. Godfrey J., Hodgson A., Holmes S. Accounting theory. Milton, 2003. 762 p.
12. Tracy J. Accounting workbook for dummies. Indianapolis, 2006. 310 p.
13. Watts R. Accounting is exciting. MIT Sloan School of Management, 2008. 25 p.
14. Удосконалення обліку, контролю, аудиту, аналізу та оподаткування в сучасних умовах інтеграційних процесів у світовій економіці: тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції. Ужгород, 2018. 468 с.
15. Актуальні напрями модернізації бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в Україні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Харків, 2018. 247 с.

References

1. Butynets F.F. Problems of accounting science: realities. Zhytomyr, 2005. 324 p. (in Ukrainian).
2. Valuev B.I. The system of economic accounting in industry: questions of theory and methodology. Odesa, 2012. 216 p. (in Russian).
3. Lehenchuk S.F. Multivariate accounting: historical and theoretical aspects. Zhytomyr, 2017. 204 p. (in Ukrainian).
4. Petruk O.M. Harmonization of national accounting systems. Zhytomyr, 2005. 420 p. (in Ukrainian).
5. Pushkar M.S. Creative Accounting: Creating Information for Managers. Ternopil, 2006. 334 p. (in Ukrainian).
6. Sokolov Ya.V. Accounting: from the beginnings to the present day. Moscow 1996. 638 p. (in Russian).
7. Hendriksen Ye.S., Van Breda M.F. Theory of accounting: transl. from English. Moscow, 2000. 576 p. (in Russian).
8. Chyzhevska L.V. Accounting as a professional activity: theory, organization, development forecast. Zhytomyr, 2007. 528 p. (in Ukrainian).
9. Carmichael D.R., Whittington R., Graham L. Accountants' Handbook, Financial Accounting and General Topics. John Wiley & Sons, 2007. 1056 p.
10. Evans T.G. Accounting theory: contemporary accounting issues. Ohio, 2003. 366 p.
11. Godfrey J., Hodgson A., Holmes S. Accounting theory. Milton, 2003. 762 p.
12. Tracy J. Accounting workbook for dummies. Indianapolis, 2006. 310 p.
13. Watts R. Accounting is exciting. MIT Sloan School of Management, 2008. 25 p.
14. Improvement of accounting, control, audit, analysis and taxation in the modern conditions of integration processes in the global economy: theses of reports of the III International scientific and practical conference. Uzhgorod, 2018. 468 p. (in Ukrainian).
15. Topical areas of modernization of accounting, auditing and taxation in Ukraine: Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. Kharkov, 2018. 247 p. (in Ukrainian).